

**МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗП(ПТ)О**

Інна Гриценюк,

старший науковий співробітник

лабораторії професійної кар'єри

Інституту професійної освіти НАПН України,

кандидат педагогічних наук, доцент, м. Київ

У статті запропонована модель організації консультування з молодіжного підприємництва у ЗП(ПТ)О передбачає співпрацю між закладами освіти, галузевими експертами та молодими підприємцями. Модель має на меті озброїти учнівську молодь практичними навичками та знаннями, необхідними для досягнення успіху у світі бізнесу. Процес консультування передбачає визначення життєздатних бізнес-ідей, проведення маркетингових досліджень, розробку бізнес-планів, а також доступ до фінансування та можливостей менторства. Ця модель сприяє інноваціям та підприємництву, які мають вирішальне значення для економічного зростання та розвитку, особливо в країнах, що розвиваються. Успіх моделі залежатиме від ефективного партнерства та наявності ресурсів і підтримки для учнівської молоді.

Ключові слова: *молодіжне підприємництво, професійно-технічна освіта, консалтинг, бізнес-планування, маркетингові дослідження, галузеві експерти, фінансування, менторство, безпека, інновації.*

Завдання забезпечення конкурентоспроможності сфери виробництва та послуг у нашій країні зумовлює необхідність всебічного розвитку молодіжного підприємництва, здатного надати гнучкість та динамізм вітчизняної економіки. Найважливішими критеріями, визначальними ефективність підприємницької діяльності, є готовність учнівської молоді здійснювати таку діяльність у сучасних складних, соціально-економічних умовах, що динамічно змінюються,

соціальна відповідальність підприємця, високий рівень культури підприємництва.

Цивільний кодекс України визначає підприємництво як самостійну, здійснювану на свій ризик діяльність, спрямовану на систематичне отримання прибутку від використання майна, продажу товарів, виконання робіт чи надання послуг особами, зареєстрованими в цій якості у встановленому законом порядку. Крім матеріально-економічних, підприємництво втілено в таких своїх носіях, як етика ділових відносин, норми права, моральність, корпоративна культура. Проте сучасні підприємці з багатьох позицій не відповідають вимогам, необхідним для ведення молодіжного бізнесу, в основі якого лежить дотримання встановлених професійним співтовариством етики підприємницької діяльності, дотримання норм права, усвідомлення соціальної сутності підприємництва як явища.

Розвиток молодіжного підприємництва в Україні зумовлює необхідність професійної підготовки підприємців через систему професійної освіти, яка може внести значний внесок у розвиток молодіжного підприємництва в нашій країні, цілеспрямовано розвиваючи в майбутніх кваліфікованих робітниках здібності та якості особистості, необхідні для успішної підприємницької діяльності; культуру підприємництва. Протягом останніх десятиліть в Україні закладено основи бізнес-освіти, яке за своїм визначенням націлене на підготовку професіоналів різних сфер діяльності до здійснення підприємницької діяльності. Бізнес-освіта інституціоналізована як цілком самостійна підсистема у складі системи професійної освіти. Водночас слід зазначити, що бізнес-освіта у нашій країні націлена переважно на підготовку менеджерів організацій та зосереджено або на

економічних професіях ЗП(ПТ)О, або у сфері додаткової професійної освіти дорослих^{1; 2; 3; 4; 5}.

Таким чином, більша частина майбутніх фахівців різного технічного профілю, які навчаються в ЗП(ПТ)О та орієнтуються на підприємницьку діяльність, яка не отримує відповідної підготовки по ній. Така ситуація обумовлена тим, що не розроблено систему підготовки до підприємницької діяльності, інтегрована в професійну підготовку за конкретною професією, напрямом.

Теоретико-методологічною основою дослідження є праці, присвячені застосуванню технологій підготовки молоді до підприємницької діяльності (С. Алексеева, Л. Базиль, В. Байдулін, Н. Ваніна, І. Гриценко, Д. Закатнов, Л. Єршова, В. Орлов, Г. Сохацька).

В основу дослідження покладено гіпотезу про те, що підготовка учнівської молоді в ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності буде ефективною, якщо:

- її метою буде формування готовності випускника до підприємницької діяльності у вибраній сфері професійної діяльності, що включає розвиток мотивації до підприємницької діяльності, професійно-важливих для підприємця якостей особистості, основ культури підприємництва та відповідних компетенцій;

- в основу розробки системи підготовки буде покладено науково обґрунтоване цілісне уявлення про підприємницьку діяльність, її функції,

¹ електронне наукове видання: Алексеева С. В., Базиль Л. О., Гриценко І. А., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Сохацька Г. В. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: *монографія*. Житомир: «Полісся», 2020. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/724963/>

² Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Закатнов Д.О., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Сохацька Г.М., Теловата М.Т. (Ред.). Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: *методичний посібник*. Житомир: «Полісся», 2021. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/728893/>

³ Алексеева С.В., Гриценко І.А., Закатнов Д.О., Кузьмінська Л.Д. Орлов В.Ф. Закатнов Д.О. (Ред.). Психолого-педагогічні тренінги у системі консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: навчальний посібник Житомир: «Полісся», 2019. Взято з: <https://lib.iitta.gov.ua/717525>

⁴ Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Сохацька Г.М. Основи економічної грамотності та підприємництва: *навчальний посібник*. Житомир: Полісся, 2021. (Лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України №22.1/12-Г-1024 від 23.11.2020 р.). Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/729005/>

⁵ Гриценко І.А., Байдулін В.Б., Савченко М.О. Від бізнес-ідеї до підприємницького успіху: *методичні рекомендації*. Житомир: «Полісся», 2021. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/728126/>

розв'язуваних завданнях, умовах діяльності з орієнтацією на формування особистості підприємця в умовах професійної підготовки кваліфікованого робітника в ЗП(ПТ)О;

- концепція підготовки будуватиметься на методології рефлексивного управління та творчої діяльності, принципах поєднання ідей багатовимірного та особистісно-діяльнісних підходів;

- технологію підготовки до підприємницької діяльності буде засновано на творчій взаємодії викладачів та учнівської молоді у проєктно-підприємницькій діяльності та включатиме взаємопов'язані етапи, які передбачають реалізацію наскрізних цілей формування в учнівській молоді економічних, правових, психолого-педагогічних, етико-культурологічних, інформаційних компетенцій у галузі підприємницької діяльності;

- оцінка результативності освітнього процесу, що здійснюється має відбуватися на основі проведення систематичного моніторингу сформованих підприємницьких якостей, рівнів професійної та управлінської компетенцій, які є основою готовності учнівської молоді до здійснення підприємницької діяльності в ЗП(ПТ)О.

Хоча своїм корінням підприємницька діяльність йде в економічні умови життєдіяльності людини; вона не є чисто економічним феноменом: підприємництво сприяє підвищенню як матеріального і духовного потенціалу суспільства, та й створює ґрунт для практичної реалізації вроджених та набутих здібностей та талантів кожного учня. Це означає те, що воно пов'язане і з педагогічною наукою.

В основу цього дослідження лягли такі концептуальні ідеї: визнання підприємництва як благородного соціального явища вимагає його заохочення, духовно-морального змісту, позитивного, оцінки допомоги та послуг, які підприємець надає людям та суспільству; визнання універсальності підприємницької діяльності, орієнтованої на матеріальний розвиток, моральна зміна організаційно-культурного середовища; визнання важливості впливу особистості підприємця на культурні цінності, чесноти, форми, прояви,

моральну поведінку; моделювання взаємодії всередині та поза підприємницької організації на основі установок корпоративної культури. Підприємництво є системою соціальних взаємозв'язків, оскільки має інтегративну комплексну природу, що визначається моральністю, досягненнями в галузі економічних, психолого-педагогічних, управлінських, юридичних, історичних, культурологічних та інших наук, реальною практикою функціонування комерційних організацій та оцінним ставленням суб'єктів⁶; ⁷; ⁸.

Підготовку підприємця той чи іншої сфери доцільно здійснювати в єдиному процесі (одночасно) отримання професійної освіти, тобто через зміст усіх навчальних предметів у поєднанні з економічними, юридичними. Його практична спрямованість є предметною основою формування в учнівській молоді підприємницьких умінь та навичок. Учень здобуває освіту за своєю професією та одночасно планомірно освоює на кваліфікаційно-компетентнісному рівні систему підприємницької діяльності в галузі отримуваної професії⁹.

Підприємницька діяльність здійснюється через низку функцій:

1) ресурсну, пов'язану із залученням матеріальних, фінансових, кадрових, інформаційних ресурсів; 2) організаторську, і зумовлену необхідністю прийняття управлінських рішень у процесі професійного проектування і здійснення підприємницької діяльності; 3) новаторську (творчу), що полягає у пошуку та впровадженні нових ідей, послуг, нових форм організації праці тощо.

⁶ Гриценко І.А. Розвиток навичок малого підприємництва в учнівській молоді закладів професійної (професійно-технічної) освіти. В В.О. Радкевич (Ред.). *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної)*, Київ, 17-20. С.68-70, 2022.

⁷ Гриценко І.А., Сршова Л.М. Інтерактивні форми й методи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. *Професійна педагогіка*, 1(24), с.81-90, 2022. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.81-90>, [in Ukrainian]. (*наукометричні бази Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus*). – UPL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/720/940> Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/731901/>

⁸ Гриценко І.А. Методика розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проектної діяльності. *Наукові записки Малої академії наук України*, 2(24), с. 19-27, 2022. <http://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-24-03>, [in Ukrainian]. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/731900/>

⁹ Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: Довідник. / Авторі-упорядники: Базиль Л.А., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Сршова Л.М., Орлов В.Ф., Савченко М.О., Теловата М.Т., Тітова О.А. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України, 2022. – 196 с.

У вирішенні проблеми розробки системи підготовки учнівської молоді ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності у дослідженні особливе значення нами надавалося виявленню сучасних вимог виробничої діяльності до представників підприємницького корпусу. Соціальна та виробнича заданість параметрів та характеристик професійно-кваліфікаційного вигляду підприємця було виявлено на основі аналізу напрямів, функцій, оцінки його ролі в забезпеченні ефективного виробничого процесу у даній господарській інфраструктурі. Комерційна діяльність здійснюється за двома основними напрямками: 1) виконання робіт та створення професійно-педагогічних передумов кадрових гарантій; 2) надання платних послуг населенню та різним підприємствам.

Комерційна програма сучасного підприємства, як і будь-який інший підприємницької організації, що має основну мету – отримання прибутку, але їхня діяльність відображає багатoproфільний характер наданих послуг. І тут значимість забезпечення морально-культурологічної складової у впровадженні підприємницької діяльності як гаранта дотримання її професійно-етичної нормативності є особливо великою.

Орієнтуючись на виявлену структуру підприємницької діяльності у дослідженні було узагальнено основні особистісно-професійні якості та компетенції підприємця, що дозволило скласти його професійний та психолого-культурологічний портрет. До важливих для підприємця якостей відносяться в інтелектуальному блоці - вміння комбінувати, розвинена уява, творча фантазія, розвинена інтуїція, перспективне мислення; у комунікативному блоці-талант координатора зусиль співробітників, здатність чітко та коротко формулювати свої думки, готовність до соціально лояльного (толерантного) спілкування з іншими людьми і водночас вміння аргументовано відстоювати власну професійну позицію; у мотиваційно-вольовому блоці - здатність до прийняття відповідальних рішень у зоні ризику, вміння контролювати ситуацію, прагнення до подолання перешкод у досягненні поставленого виробничого завдання, потреба в самоактуалізації та суспільному визнанні, переважання мотиву досягнення мотивом уникнення невдачі.

Зарубіжні та вітчизняні автори виділяють ряд рис, характерних для підприємця, серед яких називаються: творча економічна активність, прийняття ризику в його розумних межах, комунікативні якості, прагнення самореалізації, стресостійкість та ін. Разом з тим, слід відзначити і ряд особливостей діяльності вітчизняного підприємця. Зокрема, до областей відставання вітчизняної практики по відношенню до міжнародних критеріїв ефективності підприємницької діяльності слід зарахувати: її слабку включеність до соціуму, недооцінку корисності підприємницької діяльності з боку соціуму, відсутність пріоритетного статусу моральної складової у структурі підприємницької діяльності тощо. Виходячи з порівняльного аналізу професійно-ціннісних орієнтацій, що характеризують спрямованість розвитку вітчизняного підприємництва з його західними аналогами, з'являються підстави для внесення перетворень у сферу підготовки кадрів, які готові до ефективної підприємницької діяльності.

Нами було систематизовано управлінські якості сучасного підприємця, виходячи з конкретних критеріїв, при розробці яких ми спиралися на наукові ідеї С.Д. Резніка. Ці критерії визначаються такими сферами його діяльності: загальна організаційно-управлінська сфера діяльності (організація, фірма, підприємство); соціально-педагогічна сфера діяльності (створення працездатного морально-стійкого колективу); виробнича сфера діяльності (виробництво, основна діяльність фірми, організації); сфера індивідуально-особистісних особливостей підприємця.

У процесі пошуку стратегії формування особистості підприємця, відповідального вищезазваним цільовим установкам в умовах освітнього процесу в ЗП(ПТ)О, було встановлено, що адекватною поставленим цілям може бути визнана педагогічна технологія рефлексивного управління процесом підготовки майбутнього кваліфікованого робітника до підприємницької діяльності в умовах його професійної освіти.

Як відомо, структуралістські теорії про рівновагу сягають ідей Піфагора, який вважав гармонію одним з основних початків всього існуючого і поширив

це на людину. У зв'язку з цим ми вважаємо, що забезпечити стабільне, соціально орієнтоване функціонування підприємства може саморегульована, рівноважна особистість з морально-ціннісною орієнтацією, гуманістичними установками на реалізацію потреб людини в послуги підприємств. Учнівська молодь, яка володіє саморегуляцією, здатна привести себе в стан емоційної, інтелектуальної, поведінкової рівноваги є врівноваженою.

Саме такі якості необхідно мати підприємцю, якому професійно доводиться узгоджувати інтереси особистостей, організацій та суспільства в цілому, використовувати врівноважений стиль прийняття рішень, встановлювати гармонійні, позитивні відносини у внутрішньому та зовнішньому середовищі, однаково успішно здійснювати комерційний (орієнтований на прибуток) і некомерційний маркетинг, який має на меті більш повне задоволення соціальних потреб у сфері надання послуг.

Таким чином, критерії соціальної зрілості підприємця, які визначаються балансом особистісних якостей та суспільних вимог, полягають у досягненні випускниками ЗП(ПТ)О моральної, трудової, інтелектуальної, правової та політичної зрілості, соціальної активності. Маючи широку сферу обов'язків, він погоджує інтереси суспільства та майбутнього свого підприємства, включаючись у підприємницьку, маркетингову, посередницьку, економічну, комунікативну, проєктувальну, організаторську та інші види діяльності вже у процесі професійної освіти.

Концептуальний підхід у професійному становленні підприємця підприємства передбачає гуманістично орієнтовану, особистісно розвиваючу освіту, яка заснована на соціальній, діалоговій взаємодії викладачів та учнів з позицій моральних, національно-культурологічних традицій. Відповідно до розв'язуваних нами завдань використовувалися методи, які ставили учня на позицію активного суб'єкта діяльності. Вміле поєднання репродуктивних та творчих методів дозволяє, викладачеві вести учнівську молодь від пізнавальної до соціальної активності: думати (перш ніж ризикувати), виробляти відношення (морально-культурне), діяти (відповідно до законодавства).

Вирішення завдань, що розвивають підприємливість, проектування моделей виробничих та технологічних процесів, що відповідають потребам населення, вже є сферою діяльності учнів, що відображає моральний потенціал та її соціальну спрямованість. Ці види робіт учнів найбільшою мірою виявляють їхню професійну готовність, з одного боку, готовність до підприємницької діяльності на моральних засадах, з іншого.

Заключна стадія навчання у ЗП(ПТ)О – підготовка та захист дипломного проекту - виконується лише на реальній основі для конкретних організацій та їх замовленням, пов'язаним із підприємництвом. Підсумковою фазою даного педагогічного проекту є навіть не захист дипломної роботи, а працевлаштування випускника підприємцем. На це завдання були націлені всі стадії навчання від введення в професію до дипломного проектування.

Структурно-функціональна модель організації консультування з молодіжного підприємництва у ЗП(ПТ)О є багатокомпонентною структурою, що включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний та проектно-діяльні компоненти, цільовий блок, педагогічні умови, етапи, рівні та критерії оцінки підготовки. У моделі відображено процес підготовки до підприємницької діяльності випускників ЗП(ПТ)О, що включає інформаційний, алгоритмічний та творчий етапи; критерії оцінки готовності випускників ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, проектно-діяльнісний; визначено особливості організації освітньої діяльності, що передбачають відбір специфіки змісту через посилення економічної складової підготовки, використання таких провідних технологій, як практико-орієнтована діяльність та технологія «кейс-стаді», ділові ігри, тренінги комунікативної компетентності та командоспрошення або «тимбілдинг», а також розробку бізнес-плану або бізнес-проекту випускниками ЗП(ПТ)О. Комплекс педагогічних умов ефективної підготовки випускників ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності, що включає збагачення змісту навчального матеріалу предметів знаннями з підприємницької діяльності; розробку та реалізацію спеціального елективного курсу «Основи підприємницької діяльності та бізнес-планування»; включення випускників

ЗП(ПТ)О до соціально-економічних відносин щодо реалізації проєктно-практичної діяльності у сфері підприємництва при інформаційному супроводі та підтримці суб'єктів підприємницької діяльності.

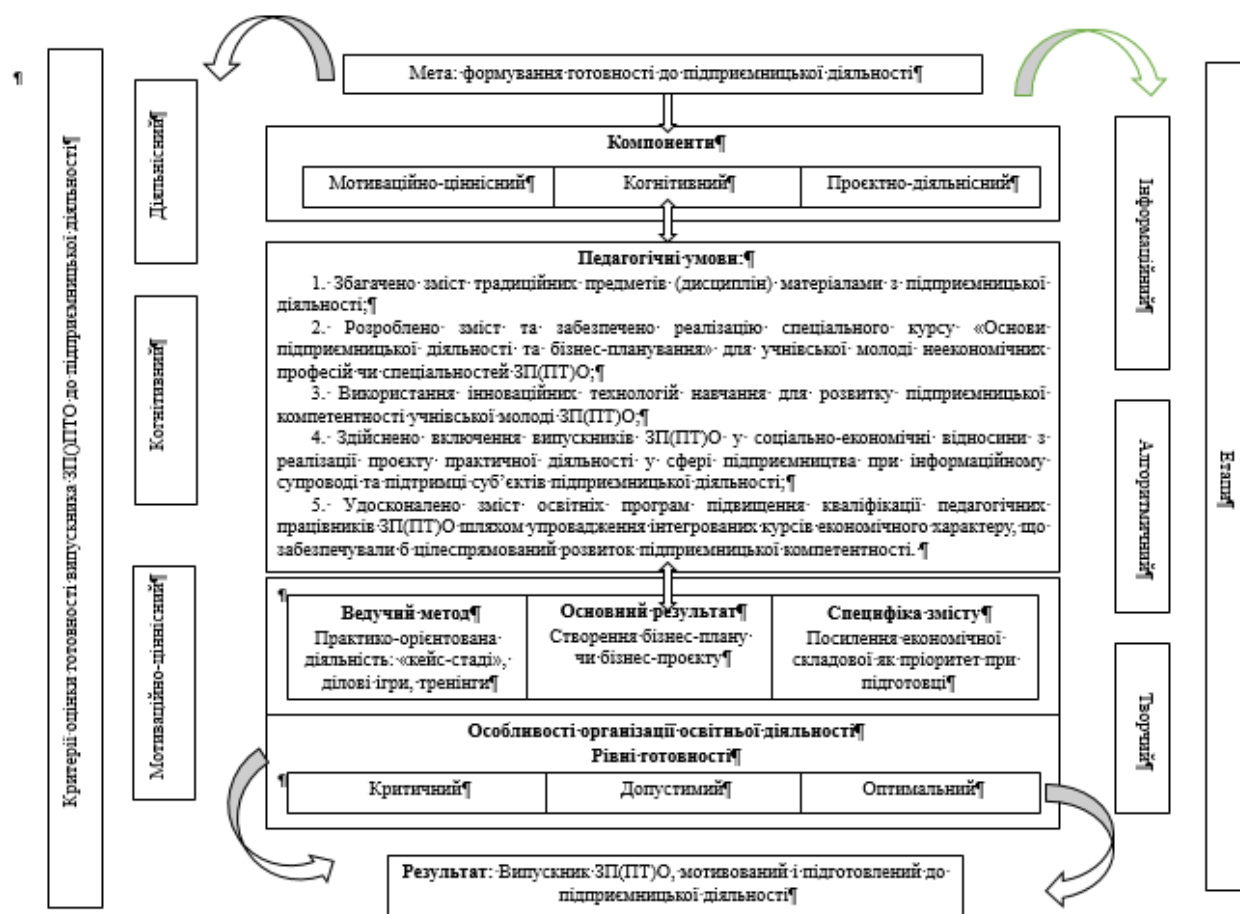

Рис. Структурно-функціональна модель організації консультування з молодіжного підприємництва у ЗП(ПТ)О

Структурна та функціональна модель організації консультування з молодіжного підприємництва у ЗП(ПТ)О дозволяє представити процес підготовки як безперервний і послідовний. Запропонована модель включає цільовий блок, педагогічні умови для підготовки випускників до підприємницької діяльності, виокремлені основні етапи навчання, визначені особливості організації освітньої діяльності, в рамках кожного етапу проаналізовано основні компоненти освітньої діяльності та рівень готовності випускників ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності, критерії оцінки готовності до підприємницької діяльності. Впровадження мотиваційно-діялісного компонента спрямовано на формування мотивації підприємницької діяльності як

однієї з можливих кар'єрних траєкторій, а також якості особистості, моральної поведінки, яка характерна для суб'єкта, сучасної проєктно-практичної діяльності у галузі підприємництва. Когнітивний компонент передбачає засвоєння випускниками ЗП(ПТ)О освітнього матеріалу, спрямованого на отримання знань про основи підприємницької діяльності. Результат впровадження когнітивного компонента корелює з когнітивним критерієм, показниками яких є об'єм, глибина та систематичні знання про підприємницьку діяльність.

Проєктно-діяльнісний компонент передбачає відбір та проєктування практичних дій відповідно до вимог професійної діяльності підприємців. Успішна реалізація проєктно-діялісного компонента визначається сукупністю практичних навичок та навичок майбутніх підприємців: самостійно обрати організаційно-правову форму, визначити види економічної діяльності, правильно обирати податкову систему, реєструвати підприємницьку діяльність. Проєктно-діялісний компонент дозволяє оцінити та спрогнозувати поведінку випускника ЗП(ПТ)О на ринку праці при здійсненні майбутньої підприємницької діяльності, залежно від набору особистих якостей та рівня сформованих знань та набутих професійних компетенцій.

Цей процес буде ефективним, якщо забезпечується реалізація сукупності педагогічних умов: збагачено зміст традиційних предметів (дисциплін) матеріалами з підприємницької діяльності; розроблено зміст та забезпечено реалізацію спеціального курсу «Основи підприємницької діяльності та бізнес-планування» для учнівської молоді неекономічних професій чи спеціальностей ЗП(ПТ)О; використання інноваційних технологій навчання для розвитку підприємницької компетентності учнівської молоді ЗП(ПТ)О; здійснено включення випускників ЗП(ПТ)О у соціально-економічні відносини з реалізації проєкту практичної діяльності у сфері підприємництва при інформаційному супроводі та підтримці суб'єктів підприємницької діяльності; удосконалено зміст освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗП(ПТ)О шляхом упровадження інтегрованих курсів економічного характеру, що забезпечували б цілеспрямований розвиток підприємницької компетентності.

У якості змісту підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності (з 1-го по 3-й курси) використовувався навчальний матеріал предметів усіх блоків навчального плану, що розкриває можливості, зміст та особливості підприємницької діяльності.

Засоби: ситуативно-рольові та ділові ігри на теми («Підприємницькі ризики»; «Якості лідера»; «Бути підприємцем – бути новатором»; «Як отримувати прибуток»; «Корпоративна культура» та ін); тренінги з вироблення навичок з підприємницької діяльності; трудова діяльність в учнівських групах та підприємствах; проектування підприємницької діяльності; PR-акції в області підприємництва; бізнес-освіта через зміст усіх досліджуваних предметів.

Методи: а) формуючі - рівновага методів підтримуючого (співучасть, підтримка, узгодження дій, стимулювання та ін.) та протидіючого (змагання, конкурси, суперництво, протиставлення думок, «мозковий штурм» та ін.) навчання; культуротворчі; проєктні; виховання через навчання; діалогового навчання; активні методи розвиваючого характеру (продуктивний, дослідницький, проблемний виклад); педагогіка співробітництва; моделювання; евристичні методи; б) діагностично-рефлексивна модель оцінки творчої активності студента; рейтингова система; спостереження, анкетування, ранжирування, інтерв'ювання; поточний та підсумковий контроль: системний аналіз-синтез; моніторинг системного ресурсу підприємницької діяльності: структура та матеріально-технічний стан підприємства, види платних послуг та можливості конкретного підприємства в організації комерційної діяльності, конкурентоспроможність галузі стосовно інших тощо.

Критерії (та їх показники) визначення рівнів сформованості підприємницьких якостей: а) інтелектуальний (когнітивний) – проєктно-технологічні знання; знання та вміння чітко планувати роботу господарства; знання питань фінансування господарських проєктів; знання та потенційні здібності (знає, як це робити) встановлювати ділові контакти; знання нормативних та правових документів у сфері підприємництва; б) потребностно-мотиваційний - потреба у творчій технологічній діяльності у галузі

підприємництва; підприємницькі мотиви ризику; мотивовані установки отримання прибутку; прагнення до запровадження інноваційних напрямів у підприємстві; в) операційно-поведінково-проектно-технологічні вміння та навички; вміння вивчати інтелектуальні та матеріальні можливості підприємницької компанії; моральні якості вмілого керівництва людьми; вміння організовувати та контролювати хід робіт у господарстві; здатність створювати атмосферу корпоративної культури.

Рівні готовності (сформовані підприємницькі якості) випускників ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності:

а) високий - готовність до підприємницької діяльності, що має продуктивно-дослідницький характер її організації та ведення з елементами творчості;

б) середній - сформованість підприємницьких компетенцій на рівні репродуктивного характеру організації та ведення підприємницької діяльності - за зразком;

в) низький - природні задатки підприємливості відсутні, проектно-технологічні знання засвоєно слабо, підприємницькі якості сформовані частково.

Результат - особистісний та професійний потенціал (сукупність необхідних та достатніх властивостей та якостей підприємця) випускника ЗП(ПТ)О, його готовність займатися підприємницькою діяльністю.

Отже, процес становлення інституту підприємництва в Україні супроводжується у досить складних умовах, пов'язаних з подоланням ідеологічних, політичних, соціально-економічних труднощів у розвитку її економіки та виробничих відносин. Розбіжність стандартів української підприємницької культури із загальносвітовими завдає шкоди репутації українського бізнесмена на міжнародному рівні. Зупинити розвиток негативних тенденцій можливе лише за умови покращення соціально-політичної обстановки, удосконалення законодавства, і, звичайно ж, цілеспрямованої наукової розробки технологій формування психолого-педагогічної, моральної та

ділової культури вітчизняних підприємців, починаючи з періоду їх навчання у школі та спадкоємно продовжуючи у ЗВО.

Одним із ключових факторів цього процесу, поряд із продовженням ліберальних економічних реформ, є система професійної освіти, здатна дати нинішнім та майбутнім українським підприємцям не тільки сучасні економічні та управлінські знання, але й прищепити певну систему моральних цінностей, виробити нову підприємницьку етику, що широко поширилася в розвинених країнах.

Підприємницька діяльність здійснюється через ряд функцій: ресурсну, пов'язану із залученням матеріальних, фінансових, кадрових, інформаційних ресурсів; організаторську, зумовлену необхідністю прийняття управлінських рішень у процесі проектування та впровадження підприємницької діяльності; новаторську (творчу), що полягає у пошуку та впровадженні нових ідей, послуг, нових форм організації праці тощо.

Відповідно до законодавства, нині підприємства будь-якої сфери мають право здійснювати будь-які види підприємницької діяльності: комерційне посередництво, торговельно-закупівельну, інноваційну, консультативну, страхову діяльність, операції із цінними паперами. Крім соціально-економічних факторів, що визначають підприємницьку активність, великий ресурс представляють соціально-психологічні чинники: якість соціально-економічного простору, що впливає на імідж в цілому; особистісні мотиви підприємців, що визначають їхню активність; психологічний вплив економічних факторів, сучасного підприємця.

На основі вивчення та систематизації основних рис сучасного підприємця було складено його професійний портрет. Виділено основні психолого-культурологічні якості: особисте бажання зайняти більш високу посаду і психологічну гідність докласти для цього свої сили; вміння культурно працювати та поводитися з людьми; здатність брати на себе відповідальність і ризикувати у поєднанні з високою моральною стійкістю. Такі моральні якості як ввічливість, тактовність, делікатність абсолютно необхідні підприємцю не

тільки для вміння вести себе в суспільстві та для встановлення надійних партнерських відносин з колегами та конкурентами підприємницької сфери.

Висновки. Формування готовності до підприємницької діяльності реалізується поетапно: 1) загально-гуманітарна та природнича підготовка, яка формує уявлення про ту загальну картину світу, на тлі якої здійснюватиметься підприємницька діяльність. Цей етап підготовки передбачає філософсько-економічне та природничо-наукове осмислення та пояснення світу взагалі та світу будь-якої сфери, зокрема; 2) загально-професійне уявлення навколишнього світу, образ якого формується під впливом загально-професійних предметів; 3) конкретні професійно-економічні знання про підприємницьку діяльність, формуються щодо теорії виробництва, у блоці спеціальних предметів та професій; 4) правила ведення підприємницької справи щодо блоків правових предметів, предметів з питань планування та управління; 5) спеціальні курси, що формують стереотип підприємницького мислення: теорія організації, розробка управлінського рішення; планування в управлінській діяльності; дослідження системи моделей керування господарствами, PR функції в будь-якій сфері тощо; б) концентрація пізнавальних здібностей на конкретних фрагментах підприємницької діяльності та відпрацювання певних навичок у рамках цієї діяльності (моделювання, проектування, дипломні проекти).

Таким чином, розроблена нами та впроваджена структурно-функціональна модель визначила процес навчання випускників ЗП(ПТ)О до підприємницької діяльності у цілісній формі, у взаємозв'язку та відносинах відповідальної залежності усіх блоків та складових елементів; відкриває перспективи дослідно-експериментальної роботи на тему дослідження з метою спростувати або підтвердити отримані теоретичні висновки.

Список використаних джерел:

1. електронне наукове видання: Алексеева С. В., Базиль Л. О., Гриценко І. А., Єршова Л. М., Закатнов Д. О., Орлов В. Ф., Сохацька Г. В. Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в

умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: *монографія*. Житомир: «Полісся», 2020. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/724963/>

2. Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценок І.А., Закатнов Д.О., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Сохацька Г.М., Теловата М.Т. (Ред.). Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: *методичний посібник*. Житомир: «Полісся», 2021. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/728893/>

3. Алексеева С.В., Гриценок І.А., Закатнов Д.О., Кузьмінська Л.Д., Орлов В.Ф., Закатнов Д.О. (Ред.). Психолого-педагогічні тренінги у системі консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: навчальний посібник Житомир: «Полісся», 2019. Взято з: <https://lib.iitta.gov.ua/717525>

4. Алексеева С.В., Базиль Л.О., Байдулін В.Б., Гриценок І.А., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Сохацька Г.М. Основи економічної грамотності та підприємництва: *навчальний посібник*. Житомир: Полісся, 2021. (Лист Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України №22.1/12-Г-1024 від 23.11.2020 р.). Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/729005/>

5. Гриценок І.А., Байдулін В.Б., Савченко М.О. Від бізнес-ідеї до підприємницького успіху: *методичні рекомендації*. Житомир: «Полісся», 2021. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/728126/>

6. Гриценок І.А. Розвиток навичок малого підприємництва в учнівській молоді закладів професійної (професійно-технічної) освіти. В В.О. Радкевич (Ред.). *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної)*, Київ, 17-20. С.68-70, 2022.

7. Гриценок І.А., Єршова Л.М. Інтерактивні форми й методи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. Професійна педагогіка, 1(24), с.81-90, 2022. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.81-90>, [in Ukrainian]. (*наукометричні бази Ulrich's Periodicals Directory, Index Copernicus*).– UPL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/720/940> Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/731901/>

8. Гриценко І.А. Методика розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності. Наукові записки Малої академії наук України, 2(24), с. 19-27, 2022. <http://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-24-03>, [in Ukrainian]. Взято з: <http://lib.iitta.gov.ua/731900/>

9. Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: Довідник. / Автори-упорядники: Базиль Л.А., Байдулін В.Б., Гриценко І.А., Єршова Л.М., Орлов В.Ф., Савченко М.О., Теловата М.Т., Тітова О.А. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України, 2022. – 196 с.

Inna Hrytsenok. MODEL FOR ORGANIZING COUNSELING ON YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN VOCATIONAL SCHOOLS

The proposed model for organizing consulting on youth entrepreneurship in international education involves collaboration between educational institutions, industry experts, and youth entrepreneurs. The model aims to equip students with practical skills and knowledge needed to succeed in the business world. The consulting process involves identifying viable business ideas, conducting market research, developing business plans, and accessing funding and mentorship opportunities. This model promotes innovation and entrepreneurship, which are critical for economic growth and development, particularly in developing countries. The success of the model will depend on effective partnerships and the availability of resources and support for students.

Keywords: Youth entrepreneurship, VET (Vocational Education and Training), Consulting, Business planning, Market research, Industry experts, Funding, Mentorship, Security, Innovation.